

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. Г.Е. ВЕЙНШТЕЙНА**

МАТЕРІАЛИ

VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

15 – 16 жовтня 2020 р.

**ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ
РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА
ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Одеса

УДК: 338.43:316.502(477)

Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку XXI століття. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції 15-16 жовтня 2020 р. Одеса: Одеська національна академія харчових технологій, 2020. – 280 с.

У матеріалах конференції знайшли відображення економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку XXI століття. Були запропоновані шляхи вирішення найактуальніших та нагальних проблем багатьох сфер сучасного бізнесу та новітні управлінські технології в сучасних турбулентних умовах існування підприємств. В доповідях особлива увага приділялась прикладному характеру досліджень та їх впливу на поліпшення економічної ситуації в країні.

Редакційна колегія:

Агеева І.М. - к.е.н., доц., Басюркіна Н.Й. - д.е.н., доц., Купріна Н.М. - к.е.н., доц., Лагодієнко В.В. – д.е.н., проф., Немченко В.В. - д.е.н., проф., Павлов О.І. - д.е.н., проф., Рогатіна Л.П. - д.е.н., доц., Савенко І.І. - д.е.н., проф., Ніколюк О.В. – д.е.н., доц., Каламан О.Б. – к.е.н., доц., Мельник Ю.М. – д.е.н., доц.

2. Т.В. Fruit запускає програму співпраці з виробниками овочів та фруктів // Agravery: [Веб-сайт]. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/tb-fruit-zapuskae-programu-spivpraci-z-virobnikami-ovociv-ta-fruktiv> (дата звернення: 28.09.2020).

3. Т.В. Fruit запускає напрямок шокової заморозки овочів, фруктів та ягід в Україні // Agravery: [Веб-сайт]. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/tb-fruit-zapuskae-napramok-sokovoi-zamorozki-ovociv-fruktiv-ta-agid-v-ukraini> (дата звернення: 28.09.2020).

4. МХП запускає нову мережу м'ясних магазинів М'ясомаркет // Укрінформ: [Веб-сайт]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3062507-mhp-zapuskae-novu-merezu-masnih-magaziniv-masomarket.html> (дата звернення: 28.09.2020).

СВІТОВА ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА ПЕРЕД ГЛОБАЛЬНИМ ВИКЛИКОМ 2020 РОКУ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

**Павлов О.І., д.е.н. , професор, завідувач кафедри економіки промисловості
Одеська національна академія харчових технологій**

Сучасна геоецивілізаційна модель представлена такими функціональними блоками як демографічний, економічний, екологічний, технологічний, політичний та соціокультурний [1, с. 70]. У цій моделі економічна складова функціонує у тісному взаємозв'язку з іншими її компонентами. Тому при оцінці процесів, що відбуваються у світовій економічній системі, необхідно відслідковувати не тільки власне тенденції її розвитку, а й враховувати траєкторію цивілізаційного тренду, яка відбиває історичну еволюцію цивілізації четвертого покоління та зміни, що мають місце у всіх взаємодіючих функціональних блоках системи.

Сформульовані положення набувають принципового значення в умовах прояву системних глобальних викликів, які постали у 2020 році перед людством в цілому й світовою економічною системою, зокрема.

Щоб зрозуміти масштабність та значимість для майбутнього цивілізації подібного роду викликів, звернемося до закону «виклику – відгуку» А. Дж. Тойнбі, згідно якому людство існує завдяки його здатності своєчасно віднайти адекватний відгук на виклик долі або оточення [2, с. 117, 120, 133]. Завдячуючи успішному пошуку такого відгуку відбувається творчий рух відходу і повернення, тобто усвідомлення людською спільнотою своїх внутрішніх сил, необхідних для досягнення успіху. Цей успіх забезпечується, за А. Дж. Тойнбі, наявністю героїчних зусиль на виклик з боку творців новаторської ідеї (творча меншість) та іншої частини суспільства (нетворча більшість), здатної втілити в життя цю ідею за умови повної суспільної довіри до її творців. Під творчою меншістю слід розуміти політичну еліту суспільства, а нетворчою більшістю – законослухняних громадян не наділених владними повноваженнями.

За 60-річний відрізок часу, що пройшов після виходу в світ фундаментальної праці англійського історіософа, світ пройшов через чималі випробування. Проте

сучасний виклик, що постав перед людством, передусім критичної переоцінки підвалин сучасного світового економічного порядку.

Контури світового економічного порядку як складної ієрархічної системи суспільних відносин, що склалися між основними економічними гравцями, визначаються дією сукупності певних факторів: прагненням США зберегти та зміцнити своє домінуюче становище у світі за допомогою економічної, політичної та військової міці; уніфікацією міжнародної системи, яка супроводжується втратою національного суверенітету країн під впливом інтеграційної, транснаціоналізаційної та глобалізаційної тенденції; назріванням націоналістичних настроїв, пошуком соціокультурної та цивілізаційної ідентичності низкою країн; посиленням соціальної нерівності, яке призводить до зростання незадоволення і обурення бідної більшості країн світу; активізацією міжнародного тероризму; вичерпанням сировинних ресурсів і погіршенням стану навколишнього середовища [3, с. 76].

В цьому сенсі ми цілком поділяємо думку авторів [4, с. 145], які зазначають, що засадами сучасного економічного світового порядку є військова сила, багатство, хаос, ідентичність та справедливість, взаємодія яких визначає його конфігурацію. Однак зазначені складові такого порядку є суперечливими, тому не можуть розглядатися як системоутворюючі та як такі, що розраховані на довготривалий період. Підтвердженням цього є ситуація, що склалася у світі на початку поточного року.

Сьогодні ми переживаємо унікальний випадок руйнівної дії на світову економічну систему та увесь уклад суспільного життя сукупності факторів, накладених один на одного. Крім того, один з цих факторів має кілька невідомих, відповіді на які поки що не знайдені.

За оцінками різних експертів сучасна економічна криза буде більш глибокою, ніж криза 2008–2009 років. І цьому, на мій погляд, є свої пояснення. Якщо попередня криза була викликана шоком попиту, причиною якого стало розповсюдження на світовому ринку «токсичних» (проблемних) фінансових активів, то нинішня обумовлена обмеженням пропозиції та невизначеністю попиту. Відмічається значне підвищення таких показників економічної невизначеності як волатильність на фондових ринках усіх великих економік (США, розвинутих європейських країн, Японії) у бік падіння цін. У відповідь на це інвестори почали переводити кошти з ризикованих у більш безпечні активи. Від цього найбільше постраждали облігації з високою доходністю та облігації, розміщені на ринках, що тільки формуються. В результаті цього відбулося стрімке зростання спредів. Як спосіб подолання такої невизначеності застосовуються заходи посилення фінансових умов, для забезпечення ліквідності ринків на біржах встановлюється розмір максимального спреда. За рахунок того, що банки мають достатні резервні запаси капіталу та ліквідності, на відміну від попередньої кризи, ризики для фінансової стабільності, що викликані банківським сектором, є відносно незначними, незважаючи на зниження цін на акції.

Парадигмальним дефектом сучасної моделі світової економіки є її функціонування в режимі фінансіалізації – відособлення фінансових потоків від сфери реального виробництва.

Слід окремо сказати про актуальність технологічного оновлення, що викликано, в першу чергу, тим, що протягом останніх двох десятиліть світова економіка розвивалася в руслі трьох деструктивних тенденцій: посилення корпоративного капіталізму; зростання протекціонізму та імітації створення нової фінансової архітектури. Кожна з цих тенденцій сприяла поглибленню структурних диспропорцій у світовій економіці. У зазначеному контексті коронавірусний форс-мажор є сигналом, по-перше, щодо необхідності радикальних технологічних перетворень, по-друге, про готовність у зв'язку з цим до певної жертвовності, складовою якого є і людське життя.

Саме накладання на сучасну світову економічну систему процесів зміни технологічного та світогосподарського укладів є однією з відмінностей сучасної глобальної кризи. Додання для цієї картини змін, що відбуваються на геополітичній арені, значно ускладнює архітектуру сучасного світового порядку.

Руйнування діючого світового порядку ліберальної глобалізації в інтересах США супроводжується формуванням нового світогосподарського укладу, якому буде притаманна висока економічна та політична конкуренція регіональних інтеграційних структур з центрами в Китаї та Індії, при збереженні значного впливу США та ЄС. Контури цього укладу значною мірою визначатимуться не стільки наслідками глобальної кризи, скільки відгуками на сучасні виклики не тільки великими економіками світу, а й тими, що перебувають на напівпериферії та периферії світ-системи.

Криза лібертаріанства як певної філософії та ідеології, взятої на озброєння вітчизняними псевдо реформаторами, свідчить про відсутність універсальних рецептів для лікування хвороби суспільств, які перебувають на різних стадіях цивілізаційного розвитку.

Розповсюдженню коронавірусної інфекції передувало найбільше уповільнення у 2019 році темпів приросту світового обсягу виробництва після світової фінансової кризи 2008–2009 років. Причому процентні пункти приросту мали порогове значення, яке асоціювалося з глобальною рецесією. Так, в Японії річні темпи зростання скоротилися в четвертому кварталі на 6,3%. У грудні місяці обсяг промислового виробництва скоротився в Німеччині на 3,5%, у Франції – 2,6%. У першому кварталі 2020 року економіка Китаю пережила найбільше падіння за останні 30 років: промислове виробництво скоротилося на 13,5%, роздрібна торгівля – на 20%, безробіття зросло на 6,2% [5]. Наведена статистика свідчить про те, що від спаду економічного розвитку не застраховані навіть великі та ефективні економічні системи. З іншого боку, уразливість країн зі статусом передових економічних ланок глобальної економічної системи, передалась за принципом доміно (хоча не можна сказати, що ці економіки впали) значно слабкішим національним економічним системам, до яких належить й українська.

Економічна система України представляє собою симбіоз дещо інших типів відповідних систем, а саме державного соціалізму (спотворені залишки радянської адміністративно-командної системи, частка якої складає приблизно 15% в структурі вітчизняної економіки); олігархічно-корпоративного капіталізму (понад 80%) та вульгарного капіталізму (близько 5%). При цьому соціальну базу останнього різновиду вітчизняної економічної системи становлять щонайменше 80% населення, які виживають, але аж ніяк не функціонують в цій системі.

Сучасна вітчизняна економічна систем є суперечливою й вкрай антагоністичною з різних причин. Відповідь загального характеру на причини такого її стану дав британський історик П. Джонсон, який аналізуючи події 1990-х років, дійшов висновку, що світ XXI сторіччя має кріпитися на семі стовпах мудрості, одним з яких є доречність вигнання з нашого мислення ілюзій, що прокладають шлях руйнуванням. Водночас він зазначав, що нерозуміння цієї істини свідчить про неготовність народів до незалежності та демократії, штучність нових держав, нездатність їх урядів виконувати елементарні функції суспільного управління.

Звісно, до числа таких квазі суверенних країн належить і Україна. Якщо коротко, то осноаними вадами вітчизняної моделі суспільного розвитку є:

- зневажливе ставлення до власної історії, наслідками чого є розкол суспільства, нехтування стратегією управління майбутнім із минулого (історія подібно природі, якщо не карає, то провчає тих, хто нехтує уроками історії);
- відсутність національної ідеї;
- несистемний характер реформування українського суспільства;
- неврахування природи економічних відносин, що склалися історично;
- примусовий характер капіталізації шляхом прихватизації національних активів, створених спільною працею кількох поколінь українських громадян;
- свідоме відсторонення державних інститутів від відповідальності за майбутнє державних підприємств, звідси їх спотворена приватизація, від якої максимальну вигоду отримали представники влади та нові хазяї, що взяли за правило не сплачувати надвисокі податки, зробивши первинний внесок, але не до казни, а до кишень можновладців;
- відсутність капіталістичної ментальності, економічних мотивів та стимулів у переважної більшості населення;
- брак на творчу, патріотично налаштовану та пасіонарну меншість;
- наявність зовнішніх факторів та акторів, які вдало реалізують стратегію жорсткого контролю щодо розроблення та впровадження зовнішньої та внутрішньої політики України.

Згідно закону «виклику – відгуку» А. Дж. Тойнбі людство існує завдяки його здатності своєчасно віднайти адекватний відгук на виклик долі або оточення. Завдячуючи успішному пошуку такого відгуку відбувається творчий рух відходу і повернення, тобто усвідомлення людською спільнотою своїх внутрішніх сил, необхідних для досягнення успіху. Цей успіх забезпечується, за А. Дж. Тойнбі, наявністю героїчних зусиль на виклик з боку творців новаторської ідеї (творча

меншість) та іншої частини суспільства (нетворча більшість), здатної втілити в життя цю ідею за умови повної суспільної довіри до її творців. Під творчою меншістю слід розуміти правлячу еліту суспільства, а нетворчою більшістю – законослухняних громадян не наділених владними повноваженнями.

Акцентуємо увагу на значенні забезпечення на кожному з етапів суспільного розвитку творчого руху відходу і повернення, який формує спадкоємність подальшого розвитку. Наш майже 30-річний досвід переконує у зворотному. Не є виключенням і останній рік, який як ніколи поставив перед українцями питання про роль особистості в історії.

Останній з президентів, попри екологічний присмак його прізвища, так і не зміг придати сталості нашому суспільному відновленню. Так, він деякою мірою актор, але не факір. Але якщо навіть й так, то можна вважати його фокус невдалим. Проте, перекладати усю відповідальність за усі наші негаразди на нього є перебільшенням. Міра його відповідальності – у прийнятті рішення щодо присяги на Конституції України віддано служити своєму народу, який ввірив йому свою долю.

Найбільшу відповідальність перед українським народом за скоєне мають понести перші п'ять його керманичів, які приклали усіх зусиль, щоб відмовитися від військового потенціалу країни, знищити Чорноморське морське пароплавство, зруйнувати суднобудівну, ракето-, авіабудівну та інші галузі промисловості, колгоспно-радгоспу систему, замінивши її пайовиками, науку та освіту, заборонили право на знання своєї справжньої історії, героїзували носіїв нелюдської ідеології й соціальної практики, будували людське щастя виключно в окремо узятому регіоні, розвивали свій бізнес на державних активах та людських життях, заручившись підтримкою своїх зарубіжних хазяїв.

За таких умов українському суспільству сьогодні важливо зробити певні висновки та уроки з власної історії та досвіду розвинутих економік.

Урок перший – вірусну пандемію з усіма її наслідками, слід визнати як останню межу школи виживання. А далі треба жити – жити, але по іншому.

Урок другий – взяти за правило – мислити глобально, а діяти – локально. Перший крок на цьому шляху – це формулювання національної ідеї, другий – самореалізація, третій – самотутність та самоповага. І тоді Європа потягнеться до нас, а не ми кудись вступимо. Тим більш, що 30 років по тому ми десь вже були. В цьому сенсі викликає подив заклик тернопільських колег-науковців щодо обрання найкоротшого шляху – «...виграшу битви за Європу в середині країни проєвропейсько налаштованою частиною населення і елітою країни» [6, с.11]. З цього приводу можна зауважити – вже доборолися.

Урок третій – пора вже навчитися «плавати» (господарювати) без рятувального круга (МВФ).

Урок четвертий – порятунок потопуючих – справа рук самих потопуючих.

Урок п'ятий – впровадження способу організації життєдіяльності за принципом «не прислужувати і не мати слуг». Виконання завдання останнього уроку знаходиться в площині формування нової парадигми публічного управління в

Україні, згідно якої кожний окремий індивід має перетвориться на громадянина, спроможного реалізувати свої природні права як первинного суб'єкта самоврядування та представника народу – єдиного джерела влади в Україні.

Література

1. Яковец Ю.В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций. М.: Экономика, 2003. 411 с.
2. Тойнбі А. Дослідження історії: у 2 т. Т. 1 /Пер. з англ. В. Шовкуна. К.: Основи, 1995. 614 с.
3. Калюжный В. Контуры мирового устройства в XXII веке (теоретический анализ) //Власть. 2009. № 11. С. 75–78.
4. Молчанова Е., Ковтонюк Е. Концептуальні засади становлення та розвитку нового світового економічного порядку //Міжнародна економічна політика. 2018. № 1 (28). С. 144–170.
5. Роуч С. Произошла катастрофа. Что коронавирус сделал с экономикой [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nv.ua/opinion/epidemiya-koronavirusa-kak-ona-povliyaet-na-mirovuyu-ekonomiku-poslednie-ovosti50072514.html>
6. Новий світовий економічний порядок та глобальні виклики для України: монографія /[В. Козюк, А. Крисоватий, Є. Савельєв та ін.]; за наук. ред. проф. А. Крисоватого і Є. Савельєва. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 504 с.

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

**Доц., к.е.н. Яблонська Н.В., магістрант Лисенко В.А.,
Одеська національна академія харчових технологій**

Конкурентоспроможність, як індикатор успішного здійснення реформ, спрямованих на сталий соціально-економічний розвиток, є критерієм прогресу в науці, техніці, технології та можливості включення країни, її регіонів, окремих суб'єктів господарювання в міжнародне економічне співробітництво. Конкурентоспроможність стала універсальною вимогою, яка пред'являється економікою до будь-якого економічного суб'єкта.

Сталий національний розвиток обумовлює необхідність проведення послідовної та ефективної політики, реалізація якої пов'язана з проблемою підвищення конкурентоспроможності підприємства. Для підприємства як суб'єкта конкурентної боротьби досягнення конкурентоспроможності означає можливість підвищення ефективності розвитку.

Дослідженню теоретико-методичних аспектів конкурентоспроможності присвячено значну кількість робіт вітчизняних та зарубіжних вчених: Буркинського Б.В., Бревнова А.А., Кейнса Дж. М., Кругмана П., Лаффера А., Маршалла А., Мілля

34	КОМУНІКАТИВНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В КОМАНДНІЙ РОБОТІ Черкаський А.В., к.і.н., доцент, ОНАХТ, м. Одеса	92
35	AUTOMOTIVE INDUSTRY IS A PRIORITY DIRECTION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S ECONOMY Коліщук О.В., аспірант, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси	95
36	ВПРОВАДЖЕННЯ РЕІНЖІНІРИНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ Самофатова В.А., д.е.н., професор, Бачурський О.І., магістрант, ОНАХТ, Одеса	98
37	ІНКЛЮЗИВНА ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРОПРОМИСЛОВИХ КОРПОРАЦІЙ УКРАЇНИ Дідух С.М., к.е.н., доцент, ОНАХТ, м. Одеса	102
38	СВІТОВА ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА ПЕРЕД ГЛОБАЛЬНИМ ВИКЛИКОМ 2020 РОКУ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ Павлов О.І., д.е.н., професор, ОНАХТ, м. Одеса	104
39	АНАЛІЗ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА Яблонська Н.В., к.е.н., доцент, магістрант Лисенко В.А., ОНАХТ, м. Одеса	109
40	РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ Мініна В.О., аспірантка, ОНАХТ, м. Одеса	112
41	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ Крупіна С.В., к.е.н., доцент, магістрант Кравчик Т.Ю., ОНАХТ, м. Одеса	115
42	ОЛІЙНО-ЖИРОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ Петкова Д.Ф., аспірантка, ОНАХТ, м. Одеса	118
43	ПОТОЧНИЙ СТАН РИНКУ МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ Петков О.І., аспірант, ОНАХТ, м. Одеса	120
44	СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ АПК УКРАЇНИ Федорова Т.С., аспірантка, ОНАХТ, м. Одеса	122
45	ПРОПОЗИЦІЇ СЬОГОДЕННЯ В УПРАВЛІННІ Й РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ Татарик Е. П., асистент, ОНАХТ, м. Одеса	126
46	СХЕМИ ПЕРЕДПРОЄКТОВОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ІНВЕСТИЦІЙНОМУ ПРОЄКТУВАННІ Фрум О.Л., к.е.н., ОНАХТ, м. Одеса	131
47	АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА» Купріна Н.М., к.е.н., доцент, каф. ОтаА; Величко О.М., студентка, ОНАХТ, Одеса	133
48	КАСТОМІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВІСТІ Баранюк Х.О., асистент, ОНАХТ, м. Одеса	137
49	МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНКИ РІВНЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ Кулаковська Т.А., к.е.н., доцент, каф. ЕП, ОНАХТ, м. Одеса	140
50	ОБОРОТНІ АКТИВИ ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ Купріна Н.М., к.е.н., доцент, Васьковська К.О., к.е.н., Величко О.М., студентка ОНАХТ, м. Одеса	143
51	МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ – НЕВІДКЛАДНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ САВЕНКО І.І., д.е.н., професор, ОНАХТ, м. Одеса	146